

Economic sanctions against Iran and its impact on the socio-economic situation (SES) of the new middle class (a case study of nurses)

Seyedali Mortazavi Emami Zavareh¹

Date of Received: 2023/04/24

Date of Acceptance: 2023/09/11

Abstract

Sanctions are a part of the international diplomacy governing the current world, which is applied by the sanctioning countries as a civilian tool to force the governments of the target countries to perform the desired response. In the current situation of the international economic sanctions crisis in Iran, the new middle class is known as one of the most vulnerable sections of the society. The purpose of this research is to study the effects of sanctions on social classes, with the title of economic sanctions against Iran, and its impact on the new average socio-economic status in the nursing community. Considering the common features of different groups that make up the middle class, one of them, nurses, has been investigated as a researchable sample. Therefore, the main question of the research is what effect did the economic sanctions have on the new economic and social class, and what effect did it have on the nurses here? The descriptive research method is correlational and the studied population is the occupational class of nurses in Ardestan city hospital. The results showed that economic sanctions had a significant effect on the income of nurses (0.397). Also, the impact of sanctions against Iran on the social-economic status of nurses is equal to (0.344) and has a positive effect. And finally, economic sanctions against Iran have not had a significant effect on the housing situation of nurses (0.011).

Keywords: Sanctions against Iran, and economic-social situation, welfare and livelihood, middle class, nurses

1. Assistant Professor, Department of Political Science, Arak University, Iran.
Sedaliemami@gmail.com

 Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

۲

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

تحریم اقتصادی علیه ایران و تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی طبقه متوسط جدید (مطالعه موردی پرستاران)

سید علی مرتضوی امامی زواره^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۳۰

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

چکیده

تحریم جزئی از دیپلماسی بین المللی حاکم بر جهان کنونی است که از سوی کشورهای تحریم کننده به عنوان ابزاری غیرنظامی برای اجبار دولتهای کشورهای هدف جهت انجام واکنش مورد نظر اعمال می شود. در شرایط کنونی بحران بین المللی تحریم اقتصادی در کشور ایران، طبقه متوسط جدید از اصلی ترین اقشار آسیب پذیر جامعه شناخته شده است. هدف از این پژوهش مطالعه اثرات تحریم بر طبقات اجتماعی با عنوان تحریم اقتصادی علیه ایران و تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی متوسط جدید در جامعه پرستاران می باشد. با در نظر گرفتن ویژگی های مشترک طبقه گروه های مختلف تشکیل دهنده طبقه متوسط، یکی از آنها یعنی پرستاران به عنوان نمونه قابل تحقیق بررسی شده است. بنابراین سنووال اصلی پژوهش این است که تحریم های اقتصادی چه تأثیری بر طبقه اقتصادی و اجتماعی جدید و در اینجا پرستاران چه تأثیری داشته است؟ روش پژوهش توصیفی همبستگی است و جامعه مورد مطالعه طبقه شغلی پرستاران بیمارستان شهرستان اردستان می باشد. نتایج نشان داد تحریم های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران برابر (۰/۳۹۷) و تأثیر معناداری داشته است. همچنین میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی پرستاران برابر (۰/۳۴۴) و دارای تأثیر مثبت میباشد. و در نهایت تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت مسکن پرستاران برابر (۰/۰۱۱) تأثیر معناداری نداشته است.

واژه‌های کلیدی: تحریم علیه ایران، وضعیت اقتصادی - اجتماعی، رفاه و معیشت، طبقه متوسط، پرستاران

۱. استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اراک، ایران. Sedaliemami@gmail.com

2. SES

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

مقدمه

در طول چهار دهه اخیر نظام جمهوری اسلامی در سه ظرف ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی با انبوهی از بحران‌ها مواجه بوده است. در میان بحران‌ها، تحریم همواره به اشکال مختلفی اعمال شده و زمینه‌ساز شکل‌گیری چالش‌های امنیتی گسترده‌ای نیز شده است. به سخن دیگر، تحریم‌ها به مثابه «اقدامات تبییی» قدرت‌های بزرگ، و مجریان تحریم به رهبری ایالات متحده در صدد بوده‌اند تا با گسترش و تعمیق بحران در جامعه ایران به اهداف مورد نظر خود دست یابند (میراحمدی، ۱۳۹۳: ۲۸).

امروزه سیاست سلطه جهانی تأثیرگذاری بر ذهنیتها و رفتار، تنها با تکیه بر جنگ روانی و تبلیغات انجام نمی‌شود. امکاناتی مانند عملیات فریب و اقدامات اطلاعاتی نیز می‌توانند نقش مهم و گاه منحصر به فردی در رسیدن به هدف یاد شده فراهم کنند؛ ضمن اینکه گاه برخی اقدامات عملی یا به کارگیری قدرت سخت و نیمه سخت، می‌تواند صرفاً با هدف تأثیرگذاری روانی بر مخاطبان چندگانه یاد شده صورت پذیرد؛ نمونه‌هایی از این کاربرد را میتوان به شرح زیر فهرست کرد:

۱) استفاده از تحریم: (مانند تحریم صدور بنزین به ایران) عملاً می‌تواند با نشان دادن حکومتی که بر اقیانوسی از نفت نشسته است و قدرت تأمین سوخت جامعه خود را ندارد مورد استفاده قرار گرفته و به تضعیف تصور شهروندان از قدرت کارآمدی حکومت کمک کند (سیف و خجسته، ۱۳۹۲: ۱۰).

۲) عدم همکاری: جینشارپ و رابرتهلوی در این باره مینویسند: «... خارج کردن و جوه نقدی از بانکها که به بحران مالی و نابسامانی وضعیت اقتصادی در سطح بین‌المللی منجر میشود نمونه‌هایی از پرهیز از همکاری اقتصادی هستند علاوه بر این، در عرصه بین‌المللی، تشویق شرکتها و مراکز تجاری یا سازمانهای غیردولتی به خودداری از همکاری با رژیم‌ها، تأثیر بسیار زیادی بر دستیابی به هدف دارد و به تضعیف حاکمیت منجر میشود. بی‌ثباتی اقتصادی نه فقط به تضعیف تکیه گاههای قدرت منجر میشود بلکه محدود کردن قدرت با این شیوه، توان ضربه زدن به مخالفان سیاسی و سرکوب آنها را از حاکمیت می‌گیرد (شریفی، ۱۳۸۹: ۱۵۷).

۳) رسانه سازی و تصویرسازی در قالب تهاجم فرهنگی در بعد اقتصادی: امروزه جوامع و کشورهای قدرتمند، همواره در پی مستعمره ساختن جوامع کوچک هستند؛ زیرا در شیوه استعمار نوین، روح و روان جامعه هدف قرار می‌گیرد. کشورهای قدرتمند با درک قدرت رسانه‌ها، امروزه در پی ابزار قرار دادن آنها هستند و قصد دارند با استفاده از رسانه‌ها به خواسته‌های خود که همانا استعمار یک جامعه است، تحقق عینی بخشند؛ یعنی کشورهای مهاجم با حمله به روح و روان جامعه هدف، بر آن هستند تا هویت خود

فصلنامه علمی - پژوهشی
جمعه نر است العالم الاسلامی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام

۴

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

را احیاء و آن را ترویج کنند، به این معنی که هرگاه ارزشهای نهادینه شده در یک جامعه، جای خود را به ارزشهای دیگران بدهد و بحران هویت ایجاد نماید، افراد آن جامعه با پذیرش ارزشهای دیگران و پشت کردن به سنتها و باورهای خود، زمینه پیروزی کشور مهاجم را فراهم میآورند (زاهدی وفا، ۱۳۸۸: ۷).

۴) استفاده از نیروهای ستون پنجم مانند محترکان، دلالان ارز و سکه، قاچاقچیان: اصولاً پرداختن به امور اقتصادی و کسب درآمد برای رفاه و آسایش و امنیت روحی و روانی تمام افراد جامعه است، نه برای فریب شدن طبقه خاصی از جامعه؛ ازاینرو آن بعدی از ابعاد اقتصادی که توسط نیروهای داخلی در پی اهداف استعمارگرانه دشمن، بخشی از جامعه را تحت فشار قرار داده و به محرومیت آنان افزوده و اختلاف طبقاتی را شدت بخشیده و به اتحاد و انسجام جامعه آسیب برساند، مانند ربا، احتکار، کم فروشی، کلاهبرداری و گران فروشی، تکاثر و قاچاق به طرق مختلف و خلاصه آنچه به کرامت انسان ضربه بزند و مغایر با ارزشها و مبانی اقتصاد اسلامی باشد، به عنوان ابزاری برای جنگ نرم در حیطه اقتصاد شناخته شده و به شدت تحریم گردیده و در گروه ناپایداری ارزشی اقتصاد اسلامی قرار دارد (سیف و خجسته، ۱۳۹۲: ۱۲). با توجه به شرایط و وضعیت خاص سیاسی کشور و نگاه منفی به ایران که زاینده ی نظام سلطه جهانی است، کشور در عرصه های جهانی با چالش جدی مواجه شده است. (دهقانی فیروز آبادی، ۱۳۸۹: ۱۰۴). همچنین از آنجا که اقتصاد ایران در این شرایط تحریم در معرض تنگنا و محدودیت قرار دارد، بنابراین در این وضعیت اقتصادی یافتن راهحل امری ضروری و حیاتی به شمار می آید.

در جامعه شناسی سیاسی ایران، مطالعه نیروهای اجتماعی طبقه متوسط نشان داده اعضاي این طبقه دارای منزلت و موقعیت های اجتماعی متعددی هستند که صرفاً بر شرایط اقتصادی آنها دلالت ندارند، بلکه موقعیت شغلی، فرهنگی و اداری در کنار موقعیت اقتصادی، وجه مشخصه ی طبقه متوسط جدید است؛ به عبارتی دیگر از جمله گروههایی که در تحولات سیاسی- اجتماعی جوامع نقش مهم و تاثیرگذاری ایفا می کنند طبقه متوسط جدید می باشند. این طبقه از برجسته ترین نیروهای اجتماعی در سده بیستم و سده بیست و یکم شناخته شده و در ساختن و پرداختن سیاست و حکومت و دگرگونی های سیاسی - اجتماعی ایران نیز نقشی کارساز بازی کرده است و کمابیش در همه دگرگونیهای اجتماعی و سیاسی، بازیگر برتر بوده با دست کم نقش چشمگیر داشته است. طبقه متوسط جدید در همه زمینه ها بویژه اقتصاد، سیاست و فرهنگ نقش بنیادی دارد و در حوزه اقتصاد اعضای آن، تنها در پی راه اندازی بازارهای تازه نیستند، بلکه در بینش و منش و رفتار با دیگران تفاوت های آشکار دارند (مسهودی، ۱۳۹۴: ۷۲).

طبقه متوسط درسنجش با گروههای دارا که همواره نگران حفظ منافع شخصی اند، گرایش بیشتری به

سرمایه گذاری روی محصولات و تکنولوژیهای تازه دارد؛ همچنین، در سنجش با گروههای تهیدست، بهتر از عهده برداشتن موانع از سر راه جهش اقتصادی بر میآید و میتواند با ساز ماندگی و راه اندازی کارخانههای بزرگ اشتغال زدایی کند. انگیزهها و توانمندی های طبقه متوسط برای رسیدن به جهش اقتصادی که همواره دیر به بار می نشیند، فرصت بیشتری برای سرمایه گذاری این گروه در زمینه آموزش و دیگر منابع سرمایه انسانی پدید می آورد. گرچه سیاستمداران در همه کشورهای دارا و ندار در پی توسعه اقتصادی جامعه بوده اند ولی طبقه متوسط موتور و افعی رشد اقتصادی شناخته شده است (ایپکچی، ۱۳۸۸)

همچنین در برخی بررسی های انجام شده به تأثیرات برخی شاخص های وضعیت اجتماعی-اقتصادی از جمله (میزان درآمد، سطح تحصیلات، تراکم خانواده، سن، وضعیت تأهل و وضعیت سکونت ذکر شده است). (اسلامی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۲) اما همانگونه که مطرح شد دامنه پیامدهای تحریم بر وضعیت و عملکرد گروهها و طبقات اجتماعی اثرگذار بوده است. در این میان بررسی تأثیر تحریم ها بر نظام معیشتی طبقه متوسط جدید و شهری و کارکردهای اصلی آن می تواند بسیار قابل توجه باشد. اهمیت طبقه متوسط جدید در عرصه های مختلف و خصوصاً سیاسی تا بدان اندازه است که اکثر اندیشمندان آن را زمینه ساز شکل گیری جامعه مدرن و یکی از عناصر و پیش نیازهای جامعه دموکراتیک می دانند. از این رو تحریم و شرایط اقتصادی برآمده از آن می تواند منجر به بروز نوسانات در وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی طبقه متوسط جدید و فاصله گیری این طبقه با کارکردهای مدنی و دموکراتیک خود باشد.

درگیر شدن در نظام معیشتی می تواند هر چه بیشتر این طیف از نیروهای اجتماعی را از نظام دانایی، تولید دانش، گسترش فرهنگ، دموکراسی خواهی و اصلاح وضع موجود دورتر نماید. از اینرو؛ میتوان تقویت نیروهای بلوک نظامی و تضعیف نیروهای جامعه مدنی را به عنوان پیامد راهبردی تحریم ها مورد نظر قرار داد، شرایطی که در آن تحریم ها، طبقه متوسط، بخش خصوصی و لایه های میانی بین دولت و جامعه را تضعیف و یا آنها را به نفع بخش دولتی به حاشیه می راند (نوری، ۱۳۹۷). بیکاری و تورم، خواب طبقه متوسط را آشفته می سازد. گروههای بسیار مرفه در هر جا، از زندگی عمومی جامعه دور می شوند و نقش چندانی در تولید اندیشه و افزایش کارایی و بهره وری در زمینه های گوناگون ندارند. تهیدستان نیز چنان در نداری غوطه ورند که مجال نمی یابند به ترسیم آینده پردازند. بدینسان، پویایی و پیشرفت هر جامعه به طبقه متوسط بستگی پیدا می کند. افتادن به گودال تهیدستی کابوس همیشگی طبقه متوسط در سالهای گذشته بوده است (ایپکچی، ۱۳۸۸) برخی مطالعات جامعه شناختی نشان میدهد که آحاد مردم قبل از تحریم ها هم اضطراب هایی را تجربه کرده اند و این قبیل رفتارها در روحیه اغلب ایرانیها بخوبی در ادوار مختلف

فصلنامه علمی - پژوهشی
مجموعه نشریات اعلام اسلامی
پژوهشهای باسی جهان اسلام

بخوبی هویدا بوده است؛ اما نکته اینجاست که اکنون، این اضطراب چند برابر شده و کسی هم نیست که دلایل و ریشه های تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آنرا تبیین و تحلیل نماید (محمدی، ۱۳۹۷). اختلال در پروژه های عمرانی و زیرساختی؛ چالش علیه طبقه متوسط شهری؛ تضعیف سرمایه اجتماعی؛ تنزل جایگاه حاکمیت به تأمین کننده مایحتاج اولیه مردم؛ شکل گیری فضای یأس و ناامیدی در سطوح مختلف جامعه؛ کاهش ناگزیر صادرات نفت؛ افزایش بیکاری؛ کاهش قدرت خرید خانوارها؛ انباشتگی مسائل و بحران ها و حرکت به سمت امتناع برون رفتی از بحران و ... صرفاً بخشی از چالش ها و پیامدهای راهبردی منتج از تحریم ها به شمار می آیند. با توجه به اینکه سالهای اخیر از نظر اقتصادی برای کشور پر فراز و نشیب در عرصه های داخلی و جهانی بوده است، این همان چیزی است که در این پژوهش مورد بررسی قرار میگیرد. در واقع سوال اصلی پژوهش حاضر این است که تحریم های اقتصادی بر طبقه اقتصادی و اجتماعی، پرستاران چه تأثیری داشته است؟

فرضیات تحقیق:

تحریم های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران تأثیر معناداری داشته است.
 تحریم های اقتصادی بر طبقه اجتماعی - اقتصادی پرستاران تأثیر معناداری داشته است.
 تحریم های اقتصادی بر وضعیت تهیه مسکن پرستاران تأثیر معناداری داشته است.

چارچوب نظری: طبقه متوسط جدید

طبقه اجتماعی به عنوان مجموعه ای از افراد است که فرصت های مشترکی در روابط بازاری دارند؛ یعنی از دیدگاه خرید، درآمد و مصرف وضعیت مشابهی دارند. طبقه صرفاً اقتصادی است و نیروهای اقتصادی را در برمی گیرد، منزلت و شأن، قشر بندی اجتماعی غیر اقتصادی و غیر مادی است، مثل روشنفکران و روحانیون؛ حزب نیز به عنوان خانه قدرت بر اساس علائق سیاسی سازمان می یابد (شیخاوندی ۱۳۷۳: ۲۲-۳۱) تعریف عام از طبقه اجتماعی عبارت است از: بخشی از جامعه که به لحاظ داشتن ارزشهای مشترک، منزلت اجتماعی معین، فعالیتهای دسته جمعی، میزان ثروت و دیگر دارایی های شخصی و آداب معاشرت، با دیگر بخشهای جامعه متفاوت باشد.

اصطلاح طبقه ی متوسط را اولین بار یک روحانی مسیحی به نام توماس گیسبورن^۱ در سال ۱۷۸۵

1. Reverend Thomas Gisborne

به کار برد. منظور وی از این اصطلاح، طبقه دارای دارایی و نیز آنتروپورنرهای بودند که مابین ملاکان و کشاورزان و کارگران شهری قرار داشتند. استفاده از این کلمه در طی سده نوزدهم نیز رایج بود ولی در قرن بیستم، رفته رفته بخشی از این اصطلاح یا عنوان طبقه متوسط جدید، متوجه مشاغل یقه سپید گردید که از حرفه‌هایی مانند پزشکان، حسابداران، وکلا، استادان دانشگاه و غیره شروع می‌شد و تا کسانی که به کارهای معمولی‌تر و با مهارت کم‌تری اشتغال داشتند نظیر کارمندان جزء دفتری ادامه می‌یافت. البته مالکان کوچک کارخانه‌ها و خوداشتغال‌ها کم‌تر زیر پوشش این اصطلاح قرار می‌گرفتند. در عین حال دیده شده که این اصطلاح گاهی به طور کلی برای مشاغل غیر یدی نیز به کار رفته است. در جامعه‌شناسی ایران، مطالعه نیروهای اجتماعی و صف‌بندی‌های سیاسی، تنها بر اساس الگو و نظریه مارکسیستی کارساز نیست. برای مثال، طبقه متوسط جدید را نمی‌توان بر پایه خاستگاه اقتصادی تعریف و تبیین کرد. اعضای این طبقه دارای منزلت و موقعیت‌های اجتماعی متعددی هستند که صرفاً بر شرایط اقتصادی آنها دلالت ندارد، بلکه موقعیت شغلی، فرهنگی و اداری در کنار موقعیت اقتصادی، وجه مشخصه طبقه متوسط جدید است (عراقی ۱۳۸۶: ۲).

تحریم، ابزاری برای جنگ نرم اقتصادی

در روابط بین الملل معاصر، تحریم‌ها ابزارهایی برای حل و فصل اختلافات و دستیابی به اهداف سیاسی خاص تلقی میشوند (میراحمدی و رشیدی، ۱۳۹۳: ۲۷). تحریم عمل دسته جمعی و کیفری است که متضمن اقدامات لازم دیپلماتیک، اقتصادی یا نظامی در برابر کشوری میباشد که برخلاف مصوبات منشور ملل متحد رفتار کرده است (وصالی و ترابی، ۱۳۸۹: ۳۸).

داگسی (۱۹۸۰) تحریم اقتصادی را به چهار نوع تقسیم میکند: ۱. کنترل و محدودسازی تجاری ۲. معلق ساختن کمک‌ها و حمایت‌های تکنولوژیکی ۳. مصادره اموال و داراییهای کشورهای هدف تحریم ۴. ممنوعیت لیستی از شرکتهای کشورهای هدف برای تجارت با کشور اعمال‌کننده. (کازرونی و خضری، ۱۳۹۷: ۴۰۰). تحریم اقتصادی را از منظر اهدافی که این تحریم دنبال می‌کند میتوان در سه قالب طبقه بندی کرد: تحریم واردات، که در آن واردات یک یا چند کالایی کشور هدف از سوی کشور با کشورهای تحریم کننده محدود و ممنوع می‌گردد، و از آن طریق تقاضا برای تولیدات کشور با کشورهای تحریم کننده محدود و ممنوع می‌گردد، و پس از آن تقاضا برای تولیدات کشور هدف محدود میشود. چنین اقداماتی به دنبال محدود ساختن توان کشور هدف برای بدست آوردن درآمدهای ارزی و در نهایت کاهش توانایی

آنها برای تأمین کالاهای مورد نیاز اعمال می‌گردد. دومین نوع تحریم با هدف ضربه اقتصادی به یک صنعت خاص یا بخشی از کشور هدف صورت می‌گیرد. یکی از نقاط ضعف این نوع تحریم‌ها این است که کشور هدف میتواند با یافتن بازارهای جایگزین برای محصولات خود یا فروش آنها از طریق کشور و اشخاص ثالث به دور زدن این تحریم اقدام کند. نوع دیگر تحریم‌ها، تحریم صادرات است، که در آن صادرات کالاهایی خاص به کشور هدف از سوی کشورهای تحریم‌کننده ممنوع و محدود میشود. در این نوع تحریم مصرف‌کنندگان کشور هدف قیمت‌های بالاتری را باید پرداخت کنند، و تولیدکنندگان کشور فرستنده قیمت‌های پایینتری را دریافت میکنند (گولیار، ۲۰۱۳: ۳۸)

تأثیرات منفی جنگ نرم بر اقتصاد ایران

الف) افت شدید ارزش پول ملی در برابر ارز خارجی: یکی از پیامدهای ملموس و آنی جنگ نرم و تهدید نیمه سخت از نوع تحریم‌های اقتصادی، افت شدید ارزش ارزهای خارجی بود. به عبارتی در ارتباط با افت شدید ارزش ریال در برابر ارزهای خارجی از جمله دلار، میتوان با یک نگاه واقع‌بینانه گفت که گرچه جنگ رسانه‌ای و پیامدهای روانی و بی‌اعتمادسازی ناشی از آن در این افت قابل توجه ارزش ریال مؤثر بود، اما نمیتوان آن را تنها عامل تلقی کرد. در این خصوص میتوان به عوامل دیگر همچون: بحران سرمایه‌داری جهانی، مدیریت غلط ارزی و بانکی با دو یا چند نرخه کردن ارزها، افزایش تخریب ریال و نقدینگی و اثرات تورمی ناشی از آن، ورشکستگی تعداد قابل توجهی از کارخانجات و مانند آن اشاره کرد. شایان ذکر است که خود سیاست چند نرخه کردن ارز، سبب گسترش فساد بانکی و اثرات تشدیدکننده روانی در زمینه تقاضا برای ارز و رواج بازار سیاه داشت. بنابراین تأثیر عوامل روانی و رسانه‌های را بایستی در کنار عوامل داخلی و غیرروامی و کژمدیریتی دید (سردارنیا، ۱۳۹۲: ۶۶).

ب) افزایش نرخ تورم و قیمت کالاها: یکی از مصادق مهم آسیب‌پذیری و تهدید امنیت اقتصادی ایران، به تأثیر از جنگ نرم، افزایش نرخ تورم در فاصله سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ به ویژه در سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ بود. افزایش تنش‌های دو کشور ایران و آمریکا در عرصه سیاسی و رسانه‌های و تشدید گفتمان سلطه ستیزانه و ضدیت با ایالات متحده در دو سال آخر ریاست جمهوری احمدی‌نژاد منجر به تشدید جنگ نرم به ویژه از طریق رسانه‌هایی همچون ماهواره‌ها و اینترنت علیه ایران شد. از یک سو تشدید جنگ نرم و رسانه‌های در سطح واقعی باعث افزایش تورم و نرخ قیمت‌ها شد، این افزایش هم در کالاهای داخلی و هم کالاهای وارداتی بود. از سوی دیگر جنگ رسانه‌ای با محتوای تحریک‌کننده همچون: افزایش سرسام

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

آور قیمت‌ها در ایران، ناکارآمد نشان دادن حکومت، فرار سرمایه با انجام مصاحبه‌هایی با صاحب‌نظران اقتصادی با محتوایی کاملاً منفی در شبکه‌های ماهواره‌ای و مانند آن، از حیث روانی یک فضای آسیب‌پذیر ایجاد کرد و این ابعاد روانی نیز بر افزایش تورم و سوء استفاده توزیع‌کنندگان از این فضا برای افزایش قیمت‌ها مؤثر واقع شد، این فضای روانی به خودی خود منجر به افزایش حبابی و به شدت کاذب قیمت‌ها شد. در این خصوص عوامل غیررسانه‌ای داخلی می‌توان به عواملی چون: افزایش حجم پول در گردش یا نقدینگی، اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها و افزایش حامل‌های سوخت و انرژی و عدم کنترل مطلوب سوء استفاده بخش خصوصی پس از اجرای این قانون، ضعف جدی عملکرد در سازوکارهای نظارتی، وجود اقتصاد پنهان و سایه با محوریت فساد و احتکار، قوانین و سازوکارهای متزلزل در زمینه چند نرخ کردن ارز و کژ مدیریتی در نظام بانکی اشاره کرد. تأمین نیازهای اساسی، بهبود معیشت مردم با کمترین افزایش نرخ تورم و کاهش بهای کالاهای اساسی و خدمات از اصلی‌ترین موضوعات امنیت اقتصادی است؛ آمریکا و هم‌پیمانان غربی آن در سالهای اخیر تلاش کرده‌اند با اعمال تحریم‌ها، فشارهای اقتصادی بر مردم را تشدید کرده و با افزایش شدید قیمت‌ها و تورم، حکومت را در نزد مردم ناکارآمد جلوه دهند (سردارنیا، ۱۳۹۲: ۶۸)

ج) کاهش مستمر در رشد اقتصادی، تولید ناخالص داخلی و ارزش افزوده بخش صنعت: در ادبیات اقتصادی سیاسی، نظر بر آن است که چنانچه بستر اقتصادی و چشم‌انداز آینده حاکی از امنیت سرمایه و تثبیت اقتصادی - سیاسی باشد، جهت سرمایه‌گذاری تقویت شده به سمت تولیدگرایی، سرمایه‌گذاری داخلی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی سوق می‌یابد؛ در غیر این صورت، سرمایه‌گذاری به سمت تجارت، دلال‌بازی و واسطه‌گری و فرار سرمایه جهت می‌یابد. در سالهای اخیر در ایران به تأثیر از اثرات منفی جنگ رسانهای، فعالیتهای اقتصادی به صورت قابل توجهی به سمت دلال‌صفتی، خرید و فروش ارز و فرار سرمایه سوق یافته است و قدرت ریسک سرمایه‌گذاری داخلی کاهش ملموسی داشته است.

د) موازنه منفی در صادرات و واردات: یکی از پیامدهای منفی جنگ رسانه‌ای و تحریم‌های اقتصادی، تراز منفی در تجارت خارجی بود. تحریم‌های بانکی و بانک مرکزی ایران به صادرات نفت و گاز ایران ضربه شدید وارد کرد و این امر باعث تراز منفی شدید و رشد منفی در تراز پرداختها شد. جنگ شدید رسانهای با محوریت برنامه هسته‌ای و وارد کردن اتهام حمایت از تروریسم، ریسک اعتباری مراودات با ایران را افزایش داد و فرایند تجارت با شرکتها و افراد ایرانی را سخت‌تر ساخته و هزینه‌های آن را افزایش داد (سردارنیا، ۱۳۹۲: ۷۰-۷۱).

پیشینه پژوهش:

رضوی و اشکوه طاهری (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان بررسی وضعیت اجتماعی-اقتصادی (SES) افراد شرکت کننده در فعالیتهای ورزشی همگانی استان مازندران به این نتیجه رسیدند که از نظر وضعیت اجتماعی-اقتصادی ۸۳/۹ درصد در طبقه پایین و متوسط به پایین و متوسط، ۱۲/۹ درصد در طبقه متوسط به بالا و تنها ۳/۲ درصد شرکت کنندگان در طبقه بالا قرار دارند. همچنین مشخص گردید که ۱۷/۷ درصد دارای وضعیت اقتصادی خوب، ۲۳/۹ درصد متوسط به بالا، ۵۱/۱ درصد متوسط، ۳/۵ درصد متوسط به پایین و ۳/۸ درصد ضعیف میباشند. نتایج مربوط به سطح تحصیلات نیز نشان داد که ۱۷/۷ درصد دارای مدرک تحصیلی زیر دیپلم، ۵۶/۵ درصد دیپلم و فوق دیپلم، ۲۶/۹ درصد لیسانس و بالاتر بودند. علاوه بر این نتایج پژوهش رابطه معنی داری بین میزان مشارکت در ورزش همگانی با وضعیت اجتماعی-اقتصادی، سطح تحصیلات، تراکم خانواده، وضعیت اقتصادی افراد شرکت کننده نشان داد. بنابراین به نظر میرسد شرکت کنندگان در فعالیت ورزش همگانی عمدتاً از طبقات متوسط و متوسط به پایین هستند. خانم اعظم رجبی (۱۳۹۲) در پایان نامه خود - اخذ درجه کارشناسی ارشد- پژوهشی با عنوان تأثیر تحریم اقتصادی بر رفاه اجتماعی مردم (مطالعه شهر تهران) انجام داده است. یافته های تحقیق نشان داده است که وضعیت زندگی مردم بعد از تحریم بدتر شده است، قدرت خرید و درآمد آنها کاهش یافته است. میزان دسترسی مردم به برخی کالاها کاهش پیدا کرده، همچنین وضعیت امکانات بهداشتی و درمانی و کیفیت آنها نسبت به قبل از تحریم بدتر شده است. یافته های تأثیر تحریم ها بر رفاه ذهنی هم به این صورت است که بعد از تحریم احساس محرومیت نسبی مردم بیشتر ده است، احساس شادی مردم کمتر شده و وقت کمتری را برای شاد بودن در کنار خانواده دارند، احساس رضایت از زندگی آنها کاهش پیدا کرده و احساس نگرانی زیادی در مورد آینده و وضعیت شغلی و مالی خود دارند. نتیجهای که میتوان داشت این است که تحریم ها تأثیر زیادی بر رفاه عینی و ذهنی مردم داشته است و رفاه اجتماعی مردم ایران را کاهش داده است، اگر هدف تحریم اقتصادی را تحت فشار قرار دادن مردم کشور مورد تحریم بدانیم این هدف در مورد ایران محقق شده است و با نظر سنجی از مردم میتوان تأثیر داشتن تحریم در رفاه اجتماعی را مورد تأیید قرار دهیم.

اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی نقش وضعیت اجتماعی- اقتصادی (SES) در انگیزه مشارکت شهروندان به ورزش همگانی- تفریحی پرداختهاند. نتایج نشان داد که بین وضعیت اقتصادی اجتماعی با انگیزه مشارکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و از بین مولفه های اقتصادی

اجتماعی به ترتیب طبقه اقتصادی، میزان درآمد و تحصیلات والدین پیشبینی کننده قویتری برای انگیزه مشارکت ورزشی در بین شهروندان شهر مشهد بوده است.

رفیعی و شیرینی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان تحلیل جامعه شناختی شاخصهای توسعه اقتصادی - اجتماعی در دوره پساتحریم، به این نتیجه رسیده اند که وضعیت ابعاد و مولفه های اجتماعی و اقتصادی توسعه (وضعیت فقر، وضعیت آموزش، وضعیت تورم، امنیت، اشتغال، واردات، صادرات، مصرف و وضعیت سرمایه گذاری) در دوران قبل و پس از تحریم به طور معنی داری متفاوتند، به صورتی که نتیجه نهایی تحقیق حاکی از آن است که نه تنها توسعه اجتماعی و اقتصادی ایران پس از تحریم روند نزولی و کاهشی نداشته، بلکه در بسیاری از ابعاد و مولفه های اجتماعی و اقتصادی توسعه از جمله امنیت، آموزش، صادرات، پس انداز و سرمایه گذاری، رشد و ارتقا نیز وجود داشته است و از سوی دیگر وضعیت فقر و تورم نیز کاهش یافته است.

لیدرمن و همکاران (۲۰۰۷) در بررسی ابعاد تحریم اقتصادی علیه ایران از سوی کشورهای و نهادهای بین المللی به این نتیجه رسیده است که تحریم ها از مسیر کانالهایی نظیر قرارداد کشتی ها، قرارداد بیمه و نهادهای مالی بر کسب و کار در ایران تأثیر معناداری می گذارد و در نهایت تجارت خارجی ایران را تحت تاثیر قرار می دهد.

باتوجه به پژوهش های صورت گرفته اکثر موارد وضعیت اقتصادی - اجتماعی را در انتخاب نوع ورزش، تجارت، و متغیرهای کلان اقتصادی را مورد مطالعه قرار داده اند و کمتر پژوهشی دیده میشود که بر اثرات تحریم بر طبقات اجتماعی پرداخته باشد.

روش پژوهش:

روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی است و جامعه آماری نیز طبقات از متوسط اجتماعی یعنی پرستاران می باشد که در شهرستان اردستان در بیمارستان حدود ۶۵ نفر پرسنل پرستاری حضور داشتند. به دلیل محدود بودن جامعه حجم نمونه از کلیه نفرات انتخاب شدند و توزیع پرسشنامه نیز بصورت تصادفی ساده صورت گرفت.

ابزار اندازه گیری وضعیت اجتماعی - اقتصادی پرسشنامه قدرت نما (۱۳۹۲) بود که شامل ۴ مؤلفه (میزان درآمد) (طیف ۵ درجه ای لیکرت: خیلی ناکافی تا خیلی کافی)، طبقه اقتصادی (طیف ۵ درجه لیکرت: خیلی پایین تا خیلی بالا) ، وضعیت مسکن (طیف ۶ درجه لیکرت: خیلی پایین تا خیلی بالا

انجمن مطالعات جهان اسلام

Islamic World Studies Association

جمعية دراسات العالم الاسلامی

فصلنامه علمی - پژوهشی

پژوهش های باسی جهان اسلام

۱۲

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

و هیچ کدام) و تحصیلات (طیف رتبه ای زیر دیپلم تا دکترا) میباشد. همچنین در خصوص تأثیرات تحریم نیز دو سوال محقق ساخته با طیف ۵ درجه لیکرت (خیلی خوب- خوب، متوسط، ضعیف، خیلی ضعیف) به پرسشنامه اضافه شد، و پس از تأیید روایی آن از سوی اساتید برجسته جامعه شناسی، از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ پایایی آن با مقدار $0/859 =$ نیز مورد تأیید قرار گرفت.

به منظور تعیین کفایت نمونه گیری ضریب KMO محاسبه میشود. به منظور اطمینان از تأثیر سوالات پرسشنامه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد و به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از شاخص های توصیفی و آزمونهای آماری ضریب همبستگی پیرسون انجام و آزمون رگرسیون چندگانه خطی جهت بررسی تأثیر بین متغیرهای پژوهش استفاده می گردد. همچنین انجام آزمونهای آماری با استفاده از نرم افزار SPSS ۱۹ انجام میگردد.

یافته های توصیفی:

ویژگیهای جمعیت شناختی پاسخ دهندگان: ویژگیهای جمعیت شناختی پرستاران بر اساس وضعیت، جنسیت، سن، تأهل، نوع استخدام، تحصیلات، شغل پدر، در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. ویژگیهای جمعیت شناختی

ویژگی های جمعیت شناختی	طبقات	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۶	۶/۲۴
	زن	۴۹	۴/۷۵
تاهل	مجرد	۱۲	۵/۱۸
	متاهل	۵۳	۵/۸۱
شغل	کارمند	۱۸	۷/۲۷
	کارگر	۱	۵/۱
	معلم	۶	۲/۹
	پزشک	۲	۱/۳
	پرستار	۱۴	۵/۲۱
	شغل آزاد	۹	۸/۱۳
	بازنشسته	۱۵	۱/۲۳

۱/۳	۲	دیپلم وزیر دیپلم	سطح تحصیلات
۷/۷	۵	فوق دیپلم	
۵/۷۸	۵۱	لیسانس	
۷/۷	۵	فوق لیسانس	
۱/۳	۲	دکتر	
۶/۲۴	۱۶	۲۰ تا ۳۰ سال	سن
۷/۴۷	۳۱	۳۱ تا ۴۰ سال	
۶/۲۴	۱۶	۴۱ تا ۵۰ سال	
۱/۳	۲	بالاتر از ۵۱	
۸/۵۳	۳۵	رسمی	نوع استخدام
۴/۱۵	۱۰	پیمانی	
۵/۲۱	۱۴	قراردادی	
۲/۹	۶	کارآموز و گذران طرح	

فصلنامه علمی - پژوهشی
 پژوهش‌های بانی جهان اسلام
 جمعیت دراست العالم الاسلامی

۱۴

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

طبق نتایج جدول ۱ مشخص شده است که ۲۴/۶ درصد شرکت کنندگان مرد و ۷۶/۴ درصد آنها زن میباشند. در خصوص وضعیت تأهل ۸۱/۵ درصد پاسخگویان متأهل و ۱۸/۵ درصد مجرد بودند. در خصوص شغل پدر ۲۷/۷ درصد شغل پدرکارمند، ۱/۵ درصد کارگر، ۹/۲ درصد معلم، ۳/۱ پزشکی، ۲۱/۵ درصد پرستار، ۱۳/۸ درصد شغل آزاد، ۲۳/۱ درصد نیز پدر بازنشسته دارند. ۳/۱ درصد پاسخ دهندگان دارای تحصیلات زیر دیپلم و دیپلم، ۷/۷ درصد تحصیلات فوق دیپلم، ۷۸/۵ درصد تحصیلات لیسانس، ۷/۷ درصد تحصیلات فوق لیسانس و ۳/۱ درصد تحصیلات دکتر دارند از بین این افراد ۲۴/۶ درصد پاسخگویان سن ۲۰ تا ۳۰ سال، ۴۷/۷ درصد سن ۳۱ تا ۴۰ سال، ۲۴/۶ درصد سن ۴۱ تا ۵۰ سال و ۳/۱ درصد دارای سن بالاتر از ۵۱ سال داشتند. از بین این افراد ۵۳/۸ درصد پاسخگویان نوع استخدام رسمی، ۱۵/۴ درصد پیمانی، ۲/۱۵ درصد نوع استخدام قراردادی و ۹/۲ درصد نیز به عنوان کارآموز و گذران طرح مشغول به خدمتاند.

نتایج جدول ۲. در خصوص وضعیت اجتماعی - اقتصادی شرکت کنندگان در تعیین طبقه اقتصادی را نشان میدهد.

جدول ۲. طبقه اقتصادی ses پرستاران پاسخ دهنده

طبقه اقتصادی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
طبقه پایین ses	۴	۲/۶	۲/۶
طبقه متوسط به پایین ses	۲۳	۴/۳۵	۵/۴۱
طبقه متوسط ses	۳۳	۸/۵۰	۳/۹۲
طبقه متوسط به بالا ses	۵	۷/۷	۰/۱۰۰
طبقه بالا ses	۰	۰	

همانگونه که طبق جدول مشخص شد، ۶/۲ درصد شرکت کنندگان در طبقه پایین ses، ۳۵/۴ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسط به پایین ses، ۵۰/۸ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسط ses و ۷/۷ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسط به بالا ses قرار داشتند. و هیچ کدام از شرکت کنندگان در این پژوهش وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود را طبقه بالای SES نمیدانستند.

آزمون کامو و بارتلیت

به منظور تعیین کفایت نمونه گیری ضریب kmo محاسبه شد. در جدول زیر آمده است؛

جدول ۳. کفایت نمونه آزمون کمو و بارتلیت

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.500
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	20.293
	df	1
	Sig.	.000

مقدار محاسبه شده ۰/۵ را نشان میدهد و طبق تعاریف مقادیر ۰/۵ الی ۰/۷ نیز قابل قبول میباشند. لذا حجم نمونه برای بررسی قابل قبول فرض میشود.

آزمون تی تک نمونه

در ادامه بررسی ها به منظور اطمینان از تأثیر سوالات پرسشنامه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده، نتایج در جدول ۴. نشان داده شده است.

جدول ۴. آزمون تی تک نمونه‌ای برای سوالات پرسشنامه

ارزش ۳						
بازده فاصله اطمینان در سطح ۹۵٪	تفاوت میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره تی		
						دامنه بالا
-۰/۲۱۸	-۰/۶۷۳	-۰/۴۴۶	۰/۰۰۰	۶۴	-۳/۹۱۴	فکر میکنید در آمد شما (یا خانواده تان) به چه میزان برای هزینه زندگی تان کفایت میکند؟
-۰/۲۲۰	-۰/۵۷۹	-۰/۴۰۰	۰/۰۰۰	۶۴	-۴/۴۵۱	اگر مردم را به ۵ طبقه اقتصادی تقسیم کنند، خانواده خود را در کدام طبقه جای میدهید؟
-۰/۴۴۰	-۱/۰۶۶	-۰/۷۵۳	۰/۰۰۰	۶۴	-۴/۸۱۳	میزان تحصیلات پدر شما در کدام طبقه جای میگیرد؟
-۱/۲۰۵	-۱/۶۲۵	-۱/۴۱۵	۰/۰۰۰	۶۴	-۱۳/۴۹۲	میزان تحصیلات مادر شما در کدام طبقه جای میگیرد؟
۰/۳۵۵	-۰/۲۰۱	۰/۰۷۶	۰/۵۸۲	۶۴	۰/۵۵۳	اگر شما (خانواده تان) مالک مسکن هستید قیمت مسکن هستنید، قیمت مسکن خود را چگونه ارزیابی میکنید؟
۰/۶۶۲	۰/۲۶۰	۰/۴۶۱	۰/۰۰۰	۶۴	۴/۵۸۵	اگر شما (یا خانواده تان) مالک مسکن نیستید، توانایی مالی خود را برای خرید مسکن در چه حد میدانید؟
۰/۹۸۹	-۰/۰۹۷	۰/۴۴۶	۰/۱۰۶	۶۴	۱/۶۴۰	سطح رفاه خانواده شما قبل از اعمال تحریم‌ها و تغییر سیاست‌های اقتصادی داخل کشور در چه حد بوده است؟
-۰/۳۷۵	۰/۷۹۴	۰/۵۸۴	۰/۰۰۰	۶۴	-۵/۵۷۳	سطح رفاه شما پس از اعمال تحریم‌ها و تغییر سیاست‌های اقتصادی داخل کشور در چه حد است؟

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعه در اسفند اعلام اسلامی
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام

۱۶

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

با توجه به جدول فوق مشاهده میشود که دامنه بالا و دامنه پایین منفی می‌باشند و نشان میدهد در سطح اطمینان ۰/۹۵ درصد، اگر مقدار سطح معناداری (Sig) بزرگتر از سطح خطا (۰/۰۵) باشد، میانگین کمتر از ۳ و در صورتی که سطح معناداری کوچکتر از سطح خطا (۰/۰۵) باشد، میانگین بیشتر از ۳ خواهد بود آزمون سوالات پرسشنامه در نمونه مورد مطالعه در سطح قابل قبولی قرار دارند.

یافته‌های استنباطی

به منظور تخمین روابط در بین منغیرهای موجود در مدل پژوهش، از آزمون ضریب همبستگی

پیرسون استفاده میشود. هدف از آزمون ضریب همبستگی، بررسی روابط در بین وضعیت اقتصادی- اجتماعی و تحریم اقتصادی در بین پرستاران شهرستان اردستان می باشد که در صورت تایید رابطه بین دو متغیر میتوان به بررسی میزان تأثیر تحریم ها بر درآمد، مسکن و طبقه اقتصادی- اجتماعی و فرضیه های تحقیق نیز پرداخت.

جدول ۵. ضریب همبستگی پیرسون رابطه بین وضعیت اقتصادی- اجتماعی و تحریم

متغیر	آماره	وضعیت اقتصادی- اجتماعی	تحریم اقتصادی
وضعیت اقتصادی اجتماعی	ضریب همبستگی	۱	
	سطح معناداری		
تحریم اقتصادی	ضریب همبستگی	۵۷۰/۰*	۱
	سطح معناداری	۰۰۰/۰	

در سطح معناداری $P > ۰/۱۰$

همانگونه که در جدول ۵. مشاهده میشود، دو متغیر با ضریب همبستگی $r = ۵۷۰/۰$ و در سطح معناداری $\text{sig} = ۰/۰$ با یکدیگر رابطه دارند. لذا به بررسی فرضیههای تحقیق میپردازیم: در جهت پیشبینی تأثیر متغیر مستقل و وابسته آزمون رگرسیون چندمتغیره مورد استفاده قرار میگیرد.

جدول ۶. خلاصه جدول رگرسیون تأثیر تحریم بر وضعیت اقتصادی- اجتماعی

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	درصد خطای تخمین دورین واتسون
۶۷۰/۰	۴۴۹/۰	۴۲۲/۰	۱۰۴/۱

طبق نتایج جدول فوق ضریب همبستگی تأثیر تحریم بر وضعیت اقتصادی اجتماعی (درآمد- طبقه اقتصادی، وضعیت مسکن) $۰/۶۷۰$ گزارش شده است یعنی در واقع حدود ۶۷ درصد از واریانس متغیر وابسته یعنی وضعیت اقتصادی- اجتماعی از طریق متغیر مستقل یعنی تحریم ها علیه ایران تبیین و توجیه شده است. و ضریب تعیین برابر $۰/۴۴۹$ گزارش شده است این یافته بدین معناست که متغیرهای وارد شده به معادله تنها توانسته است ۴۴ درصد از واریانس تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین کند. چنانچه آماره دورین- واتسون در بازه قابل قبول $۱/۵$ تا $۲/۵$ قرار گیرد عدم همبستگی بین خطاها پذیرفته میشود. با توجه به اینکه آماره دورین واتسون برابر $۱/۱۰۴$ است، بنابراین می توان گفت که عدم همبستگی بین خطاها پذیرفته نمیشود

فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهشهای بنیادین اسلام

جدول ۷. نتایج تحلیل واریانس یک طرفه (آنوا)

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
۰۰۰/۰	۵۵۶/۱۶	۱۹۸/۲۰	۳	۵۹۵/۶۰	رگرسیون
-	-	۲۲۰/۱	۶۱	۴۲۰/۷۴	اختلاف
-	-	-	۶۴	۰۱۵/۱۳۵	کل

نتایج جدول ۷. آزمون معناداری، ضریب تعیین را نشان می دهد از آنجا که مقدار خطای آزمون F برابر است با نسبت متوسط واریانس رگرسیون به متوسط واریانس باقی مانده که برابر ۱۶/۵۵۶ و سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ است. پس متغیرهای مستقل یعنی تحریم بر علیه ایران توانسته است به خوبی متغیر وابسته یعنی وضعیت اقتصادی - اجتماعی SES را تبیین کند و یا به عبارتی متغیر مستقل توان پیش بینی متغیر وابسته را دارد.

جدول ۸. نتایج ضریب رگرسیون چند متغیره تاثیر تحریم اقتصادی بر وضعیت دارم - طبقه اقتصادی اجتماعی

و تهیه مسکن

P معناداری	T آزمون	ضرایب استاندارد			متغیر پیش بین
		ضرایب استاندارد	SE	B	
۰۰۰/۰	۷۹۲/۳	-	۶۴۲/۰	۴۳۴/۲	مقدار ثابت
۰۰۳/۰	۰۴۷/۳	۳۹۷/۰	۲۰۶/۰	۶۲۷/۰	میزان درآمد
۰۰۷/۰	۷۹۴/۲	۳۴۴/۰	۲۴۷/۰	۶۹۰/۰	وضعیت طبقه اقتصادی - اجتماعی
۹۱۷/۰	۱۰۵/۰	۰۱۷/۰	۰۶۸/۰	۰۰۷/۰	تهیه مسکن

نتایج آزمون فرضیه ها

طبق فرضیه ۱: تحریم های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران تاثیر معناداری داشته است. با توجه به جدول (۶) می توان بیان کرد ضریب تعیین برابر (۰/۴۴۹) و در جدول (۷) سطح معناداری رابطه بین دو متغیر (۰/۰۰) گزارش شده است و وجود رابطه مستقیم بین دو متغیر به دست آمده است. در جدول (۷) با آزمون معناداری ضریب تعیین با توجه به مقدار تحلیل واریانس گزارش شده (F=۱۶/۵۵۶) و آزمون تی متناظر با تاثیر تحریم بر میزان درآمد در جدول (۸)، (۳/۰۴۷) گزارش شده است. میتوان نتیجه گرفت که این رابطه با اطمینان ۹۵٪ و در سطح خطای ۰/۰۵ درصد به گونه ای معنی دار توان تبیین واریانس (میزان

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش های باسی جهان اسلام
جمعیت نوراست العالم الاسلامی
Islamic World Studies Association

درآمد) را دارد. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۰۰۰)، سهم (بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر درآمد پرستاران برابر (۰/۳۹۷) می‌باشد. بنابراین فرضیه اول تحقیق در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر میزان درآمد پرستاران تأثیر معناداری وجود دارد.

طبق فرضیه ۲: تحریم های اقتصادی بر طبقه اجتماعی- اقتصادی پرستاران تأثیر معناداری داشته است. با توجه به جدول (۶) می‌توان بیان کرد ضریب تعیین برابر (۰/۴۴۹) و در جدول (۷) سطح معناداری رابطه بین دومتغیر (۰/۰۰) گزارش شده است و وجود رابطه مستقیم بین دومتغیر به دست آمده است. در جدول (۷) با آزمون معناداری ضریب تعیین با توجه به مقدار تحلیل واریانس گزارش شده (F=۱۶/۵۵۶) و آزمون تی متناظر با تأثیر تحریم بر وضعیت طبقه اقتصادی- اجتماعی در جدول (۸)، (۲/۷۹۴) گزارش شده است. میتوان نتیجه گرفت که این رابطه با اطمینان ۹۵٪ و در سطح خطای ۰/۰۵ درصد به گونه‌ای معیندار توان تبیین واریانس (وضعیت اقتصادی- اجتماعی) را دارد. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۰۰۷)، سهم (بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر وضعیت اقتصادی- اجتماعی پرستاران برابر (۰/۳۴۴) می‌باشد. بنابراین فرضیه دوم تحقیق در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت اقتصادی- اجتماعی پرستاران تأثیر معناداری وجود دارد.

در فرضیه ۳: تحریم های اقتصادی بر وضعیت مسکن پرستاران تأثیر معناداری داشته است. با توجه به جدول (۶) می‌توان بیان کرد ضریب تعیین برابر (۰/۴۴۹) و در جدول (۷) سطح معناداری رابطه بین دومتغیر (۰/۰۰) گزارش شده است و وجود رابطه مستقیم بین دومتغیر به دست آمده است. در جدول (۷) با آزمون معناداری ضریب تعیین با توجه به مقدار تحلیل واریانس گزارش شده (F=۱۶/۵۵۶) اما آزمون تی متناظر با تأثیر تحریم بر تهیه مسکن در جدول (۸)، (۰/۱۰۵) گزارش شده که مقدار کمی است. می‌توان نتیجه گرفت که این رابطه با اطمینان ۹۵٪ و در سطح خطای ۰/۰۵ درصد به گونه‌ای معنی دار توان تبیین واریانس (تهیه مسکن) را ندارد. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۹۱۷)، سهم (بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم اقتصادی علیه ایران بر تهیه مسکن برابر (۰/۰۱۱) می‌باشد. بنابراین فرضیه سوم تحقیق در سطح معناداری قرار ندارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت تهیه مسکن پرستاران تأثیر وجود ندارد.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الاسلامي
فصلنامه علمی- پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

نتیجه گیری و پیشنهادات

تحریم جزئی از دیپلماسی بین المللی حاکم بر جهان کنونی است که از سوی کشورهای تحریمکننده به عنوان ابزاری غیرنظامی برای اجبار دولتهای کشورهای هدف جهت انجام واکنش مورد نظر اعمال میشود. در سالهای پس از انقلاب اسلامی چندین دهه است که کشور ایران مورد تحریم های سیاسی و اقتصادی از سوی آمریکا و شورای امنیت جهانی قرار گرفته است. و از آنجا که تشدید تحریم ها و گسترش نابسامانی های اقتصادی منتج از آن در کاهش سرمایه اجتماعی بیش از قبل تأثیرگذار بوده است. تنزل جایگاه حاکمیت به تأمین کننده مایحتاج اولیه مردم؛ افزایش بیکاری؛ کاهش قدرت خرید خانوارها؛ صف بندی خانوارها برای دریافت مایحتاج روزانه، اقلام اساسی و بطور کلی حل و فصل نظام معیشت خود و برخی معضلات دیگر همگی می توانند از پیامدهای راهبردی تحریم های اعمال شده علیه ایران باشند. تحریم ها موضوع جدیدی برای جامعه ایران نیستند و «زندگی تحریمی» بخشی از حیات جامعه ایران در طول چهار دهه اخیر بوده است. از سویی دیگر شناخت تاثیر تحریم بر گروههای تشکیل دهنده طبقه متوسط ایران و به خصوص ویژگیهای این گروهها برای درک روندهای جاری در کشور اهمیت زیادی دارد تصمیمات طبقه متوسط از موضوعات راهبردی و محوری در جامعه سیاسی ایران امروز است. زیرا در شرایط کنونی بحران اقتصادی در کشور و تحریم ها، طبقه متوسط جدید از اصلیتترین اقشار آسیب پذیر جامعه شناخته شد. در واقع تحریم های اقتصادی، بر طبقه متوسط جدید، زمینه ساز تضعیف و سرخوردگی و یا قدرتگیری و اتحاد ملی و مقاومت در آنها را در بر دارد، اینکه آنها با تصمیمات خود «چگونه با بحرانها مواجه می شوند»، «چگونه تصمیم می گیرند» و در نهایت «چه سرنوشتی را برای جامعه رقم می زنند»، حائز اهمیت است.

هدف از این پژوهش مطالعه تحریم اقتصادی علیه ایران و بررسی تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی (SES) طبقه متوسط جدید (مطالعه موردی پرستاران) بود. نتایج نشان داد ۶/۲ درصد شرکت کنندگان در طبقه پایین SES، ۳۵/۴ درصد در طبقه متوسط به پایین SES، ۵۰/۸ درصد در طبقه متوسط SES و ۷/۷ درصد شرکت کنندگان در طبقه متوسط روبه بالا SES قرار داشتند. و هیچ کدام از شرکت کنندگان در این پژوهش وضعیت اقتصادی و اجتماعی خود را طبقه بالای SES نپنداشتند.

طبق فرضیه اول تحریم های اقتصادی بر میزان درآمد پرستاران تأثیر معناداری داشته است. در تحلیل رگرسیون با توجه به خروجی جدول (۸) مشاهده شد سطح معناداری (۰/۰۰) میباشد و سهم (بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم اقتصادی علیه ایران بر درآمد پرستاران برابر (۰/۳۹۷) بود و فرضیه اول تحقیق

فصلنامه علمی - پژوهشی
جمعیت نرسانت العالم الاسلامی
پژوهشهای باسی جهان اسلام

۲۰

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم اقتصادی علیه ایران بر وضعیت درآمد طبقه شغلی پرستاران شهرستان اردستان تأثیر دارد. و فرضیه اول تأیید شد این نتیجه با نتیجه رجبی (۱۳۹۲) رفیعی و شیرینی (۱۳۹۶)، لیدرمن (۲۰۰۷) همسو می‌باشد. از آنجا که درگیر شدن در نظام معیشتی می‌تواند هر چه بیشتر این طیف از نیروهای اجتماعی را از نظام دانایی، تولید دانش، گسترش فرهنگ، دموکراسی خواهی و اصلاح وضع موجود دورتر نماید لذا پیشنهاد میشود در جهت کاهش فقر و توسعه عدالت اقتصادی با رویکرد رفع فقر از طریق رشد اقتصادی طبقه پرستاران، تسهیلاتی چون افزایش دسترسی به اعتبار به خصوص وامهای خرد؛ تمرکز تدریجی سیاستهای حمایتی دولت در نظام تامین اجتماعی با ایجاد چتر حمایتی برای گروههای مورد هدف و جلوگیری از توزیع فراگیر یارانههای نقدی و غیرنقدی؛ اصلاح شیوههای تامین مالی طرح سلامت به منظور پایدارسازی طرح؛ ساماندهی منابع قرضالحسنه نظام بانکی در چارچوب طراحی یک نظام تامین مالی خرد به منظور کاهش فقر و بهبود معیشت اقشار کم درآمد، بیش از پیش مورد توجه مسئولان قرار گیرد.

نتیجه فرضیه دوم نشان تحریم های اقتصادی بر طبقه اجتماعی - اقتصادی پرستاران تأثیر معناداری داشته است. در تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۰۰۷) ، سهم (بتا) یعنی میزان تأثیرگذاری تحریم علیه ایران بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی پرستاران برابر (۰/۳۴۴) می‌باشد. بنابراین فرضیه دوم تحقیق در سطح معناداری قرار دارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی پرستاران تأثیر معناداری وجود دارد. این نتیجه با نتایج اسلامی و همکاران (۱۳۹۲)، رضوی و اشکوهظاهری (۱۳۸۹)، رجبی (۱۳۹۲)، همسو است. جوامع انسانی به طبقات اجتماعی مختلف تقسیم میشوند و هر کسی بر حسب برخی معیارهای اقتصادی، تحصیلی، ثروت شخصی و حرفه به طبقه اجتماعی و اقتصادی خاصی تعلق دارد که این طبقات اجتماعی - اقتصادی روی جنبه های مختلف زندگی تأثیر دارد افرادی که در طبقات بالایی اجتماعی - اقتصادی قرار دارند از سطوح فعالیت، بالاتری نسبت به افراد سایر طبقات برخوردارند و بلاشک تحریم های اقتصادی اثرات عظیمی بر جنبه های اجتماعی، اقتصادی، روانی و خانوادگی ایرانیان گذاشته است. بنابراین لازم است برنامههایی که باعث حمایت و تقویت سرمایه انسانی، اهش و یا تثبیت قیمت برخی کالاهای اساسی که منجر به کاهش فاصله طبقاتی بوجود آمده میشود در دستور کار دولت قرارگیرد.

نتیجه فرضیه سوم نشان داد تحریم های اقتصادی بر وضعیت مسکن پرستاران تأثیر معناداری داشته است. با توجه به تحلیل رگرسیون طبق جدول (۸) در سطح معناداری (۰/۹۱۷) ، سهم (بتا) یعنی میزان

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهشهای بنیادی جهان اسلام

تأثیرگذاری تحریم اقتصادی علیه ایران بر تهیه مسکن برابر (۰/۰۱۱) می‌باشد و این مقدار کمی است. بنابراین فرضیه سوم تحقیق در سطح معناداری قرار ندارد بدین معنا که تحریم های اقتصادی علیه ایران بر وضعیت تهیه مسکن پرستاران تأثیر ندارد. این نتیجه با نتیجه اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) رجبی (۱۳۹۲) همراستا نمی‌باشد. بر این اساس می‌توان مدعی شد تحریم اقتصادی بر تهیه مسکن تأثیر چندانی نداشته و بیشتر تنظیم بازار تغییر و تحولات نرخ ارز، سکه و شرایط عمومی اقتصاد بر بخش مسکن تأثیر گذارتر بوده است توجه به داشتن حق مسکن مناسب، توانمند ساختن تمام اقشار برای دسترسی به سرپناه مناسب، افزایش موجودی مسکن مطلوب در قالب واحدهای مسکونی استیجاری، اجتماعی و تعاونی از طریق افزایش مشارکت بخش های دولتی، خصوصی و اجتماعی و تأمین سرپناه به عنوان یک اولویت اجتماعی را پذیرفته است. حق مسکن در قانون اساسی کشورمان نیز به صراحت بیان شده است. براساس اصل ۰۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، داشتن مسکن متناسب با نیاز حق هر فرد و خانوار ایرانی است و دولت نیز موظف است با رعایت اولویت برای آنان که نیازمندترند به ویژه روستائینان و کارگران زمینه اجرای این اصل را فراهم نماید.

در نهایت با توجه به این مسأله که وضعیت اجتماعی - اقتصادی افراد را به راحتی نمی‌توان تغییر داد به پژوهشگران توصیه

میگردد تا همانند این پژوهش که به صورت موردی بر روی پرستاران شهرستان اردستان اصفهان صورت گرفت اقدام به شناسایی موارد تأثیر تحریم اقتصادی بر مناطق و طبقات مختلف اجتماعی - اقتصادی در سراسر کشور نمایند تا با پی بردن به آنها، بتوان متناسب با پیامدهای آن راهبردیتر عمل کرد و در جهت رفع آن اقدام مناسب صورت داد.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام
جمعه نورسنت العالم الاسلامی

منابع

- اسلامی، ایوب، محمودی، احمد، خبیری، محمد، نجفیانزوی، سیدمهدی (۱۳۹۲) نقش وضعیت اجتماعی - اقتصادی (ses) در انگیزه مشارکت شهروندان به ورزشهای همگانی - تفریحی، فصلنامه پژوهشهای کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۲، شماره ۳ (۷ پیاپی)، صص ۸۹-۱۰۴
- ایپکچی، محمدحسن (۱۳۸۸/۱/۲۲) چالشهای طبقه متوسط جدید با جهان برگرفته از سایت: <http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=43055>
- رضوی، محمدحسین، اشکوه طاهری، رضا (۱۳۸۹). بررسی وضعیت اجتماعی - اقتصادی (ses) افراد شرکت کننده در فعالیت های ورزشی همگانی استان مازندران، فصلنامه مدیریت ورزشی - شماره ۵، صص ۲۱-۲۴
- رجبی، اعظم، (۱۳۹۲) تأثیر تحریم اقتصادی بر رفاه اجتماعی مردم (مطالعه شهر تهران)، پایان نامه - اخذ درجه کارشناسی ارشد - رشته برنامه ریزی اجتماعی دانشگاه تهران
- رفیعی، فاطمه، شیرین، طهمورث (۱۳۹۶) تحلیل جامعه شناختی شاخصهای توسعه اقتصادی - اجتماعی در دوره پسا تحریم، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال نهم، شماره ۲، صص ۲۳-۳۹
- زاهدیوفا، سمانه (۱۳۸۸). توسعه رسانه ای و تهدیدات نرم، قم: مجله نگاه حوزه، شماره ۲۹۰.
- سیف، اللهمراد، خجسته، محمد (۱۳۹۲). ظرفیتهای محدودیتهای مدیریت بحران در صحنه جنگ نرم اقتصادی دشمن علیه جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج، سال ۱۶، شماره ۶، صص ۵-۴۸.
- سردار نیا، خلیلاله (۱۳۹۲) تأثیر جنگ نرم بر آسیبپذیری و تهدید امنیت اقتصادی ایران (۱۳۹۲-۱۳۸۴)، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال ششم، شماره ۲۰، صص ۵۷-۷۵
- شیخاوندی، داور، (۱۳۷۳). جامعهشناسی انحرافات. گناباد: مرندیز.
- شریفی، احمدحسین (۱۳۸۹). جنگ نرم، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) چاپ اول.
- عراقی، غلامرضا (۱۳۸۶). «بررسی مفهوم طبقه متوسط جدید و تأثیراتش پس از انقلاب اسلامی»، فصلنامه علوم سیاسی، شماره ۲ (پیاپی ۲۸)
- قدرت نما، اکبر، حیدرینژاد، صدیقه، داوودی ایران (۱۳۹۲) رابطه وضعیت اقتصادی - اجتماعی با میزان فعالیت بدنی دانشجویان نانشگاه شهید چمران اهواز، نشریه مدیریت ورزشی، شماره ۱۶، صص ۵-۲۰
- کازرونی، سیدعلیرضا، خضری، اوین (۱۳۹۷) فصلنامه مجلس و راهبرد، سال بیست و پنجم، شماره نود و سه، صص ۳۹۳-۴۲۰
- میراحمدی، سیدمحمود (۱۳۹۳) تحریم-ها و تأثیر آن بر کسب و کار در ایران، مجله اقتصادی، شماره ۳ و ۴ خرداد و تیر، صص ۲۷-۴۲
- محمدی (۱۳۹۷) تحریم اقتصادی و مسئولیت اجتماعی شهروندان <https://isr.ut.ac.ir/>
- مسعودی، فریبا (۱۳۹۴) هدفمندسازی یارانه ها و تأثیر آن بر طبقه متوسط جدید (مطالعات جامعه شناختی)، فصلنامه سیاست، سال دوم، شماره ۵، صص ۷۱-۸۸
- نوری، مختار (۱۳۹۷). آسیب شناسی پیامدهای راهبردی تحریم ها بر جامعه، نظام سیاسی و کشور، <https://riss.ir/>
- آسیب شناسی - پیامدهای - راهبردی - تحریم

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهشهای بنیادین اسلام

۲۳

تحریم اقتصادی علیه ایران و تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی ...

Golliard, Mélanie Marilyne (2013). Economic Sanctions: Embargo on Stage, Theory and Empirical Evidence, University of Tampere

Linderman, Michelle, Reema Shour and Chisholm Alex (2007). "International Trade Sanctions against Iran an Overview", International Law Firm.

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/privw-۱۳۰۳۰۱

به این مقاله این گونه ارجاع دهید:

مرتضوی امامی زواره، سید علی (۱۴۰۲)، «تحریم اقتصادی علیه ایران و تأثیر آن بر وضعیت اقتصادی - اجتماعی طبقه متوسط جدید (مطالعه موردی پرستاران)» فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س ۱۳، ش ۳، پاییز ۱۴۰۲، صص ۲۴-۱.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

۲۴

سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲